

Kultasirkku matkijana

HARRI HONGELL

Tapasin 13.6.1974 Veli-Pekka Viklundin kanssa Kalajoen suistossa oudosti laulavan kultasirkun. Tapaamispaikan biotooppi — peltoaukean reunan harvaa ja matalaa koivuvesaikkaa — poikkesi huomattavasti lajin muista esiintymisalucista Kalajoella.

Seurasimme lintua runsaan tunnin. Sen laululle oli ominaista kultasirkulle ominaisen säkeen lisäksi usein toistuneet kelta- ja peltosirkun laulut. Peltosirkun laulukopio oli täydellinen, enkä voinut korvakuulolta havaita siinä eroa samanaikaisesti kuuluneeseen peltosirkun lauluun. Säkeiden lomassa kultasirkku äänteli peltosirkun tapaan *dsily*. Keltasirkkumainen laulu kuulosti sek in alkuun täydelliseltä matkinnalta, mutta tarkasti kuuntelemalla paljastui pieniä eroja: samanaikaisesti kuullussa keltasirkun säkeessä viimeinen *fii-fyy* oli hiveneren pitempi eikä yhtä kireä kuin kultasirkulla. Kultasirkun säkeessä oli 3—6 *tsi*-tavua, kun taas keltasirkuilla (ainakin 2 eri yksilöä) niitä oli poikkeuksetta yli 8. Kultasirkku oli yllättävän peloton ja innostui matkinnastani kiihdyttäen säkeitään.

Tätä havaintoa lukuun ottamatta ei kultasirkkuja ole tavattu lähelläkään em. paikkaa. Luultavasti lintu oli pysähtynyt muutollaan

vähäksi aikaa peltoaukean reunaan ja omakseen nopeasti paikalla olleiden kelta- ja peltosirkkujen laulut. Kirjallisuudessa mainitaan kultasirkun laulun alkuosan voivan olla peltosirkkumainen, mutta jälkiosan päättyvän lajille ominaisesti. Muiden lintujen matkinnasta en ole löytänyt tietoja. Havaintoni osoittaa, että laulajat olisi aina syytä päästä myös näkemään määrityksen varmistamiseksi.

Summary: Yellow-breasted Bunting imitating the songs of the Yellowhammer and Ortolan Bunting

On 13 June, 1974, a Yellow-breasted Bunting *Emberiza aureola* was observed in Kalajoki (central Finland). The bird imitated the Ortolan Bunting *E. hortulana* perfectly and the Yellowhammer *E. citrinella* almost perfectly. The comparisons were made with Ortolan Buntings and Yellowhammers singing simultaneously with the Yellow-breasted Bunting. The same bird was also frequently heard singing the song specific to the Yellow-breasted Bunting.

Näktergal nära Åbo på 1840-talet

LARS VON HAARTMAN

I familjearkivet på Lemsjöholm fann jag nyligen ett klipp ur Hufvudstadsbladet för den 12.5.1838, som under rubriken "Ett brev om en värkväll i Finland 1844" visade sig innehålla en gammal, förbisedd iakttagelse av näktergalen.

Brevet i fråga är författat av Anna Charlotta Rehbinder och ställt till hennes dotter. Det är daterat den 14.5.1844. Författarinnan var änka efter ministerstatssekreteraren greve Robert Henrik Rehbinder († 1841), en framstående gestalt i vår tidigare 1800-talshistoria. Brevet innehåller följande ornitologiskt intressanta rader:

"I går, kvällen var lugn och gudomlig, gick jag för att besöka viloplatsen (kyrkogården vid St Jakobs kapells kyrka) ... Helt ensam, ty varken du, min ömt älskade, eller den lilla näktergalens

ljuva sång åtföljde mig ... Näktergalen har icke återkommit, det smärtar mig, en barnslighet. Dess närvaro var ett under och kan ej upprepas. Tusen andra fåglar fyllde den lilla parken."

Med "parken" avses antingen omgivningen av Fru Rehbinders änkesäte Viksberg eller själva kyrkogården. Utan tvivel har näktergalen en gång, just före 1844, troligen 1843, eftersom saken är i så livligt minne, uppträtt i denna park. Brevskrivaren betecknar detta uttryckligen som något extraordinärt. Det västligaste fyndet i södra Finland, som omnämnes av M. v. WRIGHT (1859) är Helsingfors år 1856. Ännu HORTLING känner inget så västligt fynd under häckningstiden som Pemar.

Observationen är rimligtvis pålitlig. Näkterga-

len förväxlas inte lätt och grevinnan Rehbinder var säkert berest och i varje fall hade paret Rehbinder vistats länge i Ryssland, förmodligen åtminstone någon gång under vårsommaren, då chansen att höra den i trakten av St Petersburg måste ha varit stor.

M. v. WRIGHT (1848) känner inte näktergalen från Helsingforstrakten. Senare (1859) nämner han, som ovan påpekats, ett fynd härifrån. R. PALMGREN betecknar näktergalen som "synnerligen sällsynt" i trakten och räknar upp ett antal fynd fr.o.m. 1885. Det kan förtjäna nämnas, att TOPELIUS (1899) anför näktergalen såsom årligen förekommande i Kajsaniemi park under hela 1870-talet. Parken var då "mindre 'vårdad', lummigare och naturskönare" än senare. TOPELIUS nämner att han hört arten under sina resor i sydligare länder, och han var dessutom inte alldeles obekant med djurvärlden — en tid var han t.o.m. sekreterare i Societas pro Fauna et Flora Fennica! Sannolikt var det dock ett minnesfel av den åldrige skalden, när han påstod att näktergalen alltid anlände redan den 1. maj.

I Sverige har belasta ornitologer kunnat kasta nytt ljus över näktergalens utbredning under slutet på 1700-talet, efter Linnés tid.

Eftersom näktergalen troligen är den fågelart, vars utbredningsändringar kunnat följas den längsta tiden åtminstone i Sverige-Finland, har iakttagelser av detta slag ett speciellt intresse.

Summary: Thrush Nightingale near Turku in the 1840s

A Thrush Nightingale *Luscinia luscinia* heard singing in a park in the parish of Paimio near Turku is mentioned in a letter from the dowager countess Rehbinder to her daughter. The letter was dated May 1844, and it seems likely that the record stems from the previous summer. This was the westernmost record of the species in Finland at that time.

Litteratur

HORTLING, I. 1929—31: Ornitologisk handbok. — Helsingfors.

PALMGREN, R. 1914: Helsingfors-traktens fågel-fauna. — Acta Soc. Fauna Flora Fennica 38(2):1—224.

TOPELIUS, Z. 1899: Vi och de värnlösa. — Stockholm.

v. WRIGHT, M. 1848: Helsingfors traktens fogel-fauna. — Notiser ur Sällskapet pro Fauna et Flora Fenn. förhandlingar 1:33—68.

v. WRIGHT, M. 1859: Finlands foglar. Förra afdelningen. — Bidrag till Finl. naturkännedom, etnografi och statistik, utg. af Finska Vetenskaps-Societeten 5, 14+315 pp.

Kirjallisuutta

Svensson

SVENSSON, L. 1976: *Euroopan varpuslinnut — sukupuolen ja iän määrittys*. — Suomen Lintutieteellinen Yhdistys, Helsinki. Suomentanut Esa Lehikoinen. 187 kätevää taskukokoista sivua.

SLY on viime vuonna kustantanut Svenssonin oppaan, joka esittelee Euroopassa tavattavien varpuslintujen eri sukupuolten ja ikäluokkien tuntomerkit, vaikeasti tunnistettavista lajeista myös laji-tuntomerkkejä. Tässä laitoksessa on selostettu myös eri lajien sulkasadon kulku. Jobdannossa (33 sivua) annetaan käyttöohjeiden lisäksi runsaasti yleisesti käyttökelpoista tietoa mm. lintujen mittaamisesta ja sulkasadon kulusta. Kirja on tarkoitettu erityisesti rengastajille, joilla on mahdollisuus tarkastella lintuja kädessä, mutta se on joidenkin lajien osalta käyttökelpoinen tavallisellekin harrastajalle, sillä osa ikätuntomerkeistä on todettavissa lintua kiikarilla tarkasteltaessa.

Oppaan hinta on 32 mk sekä postikulut 1,70 mk (SLY:n jäsenille ja rengastajille 25 mk + postikulut 1,70 mk). Kirjan voi tilata kirjeitse yhdistyksen postiosoitteella (jolloin kirja lähetetään postiennakolla) tai maksamalla yhdistyksen postisiirtotilille 76 89-8 hinta postikuluineen.

Koska opas on tärkeä suomalaisille ornitologeille, siitä on seuraavassa sekä ammattitutkijan että suurhengastajan laatima esittely.

"Du skall göra som Svensson gör, om du gör nåt' alls" (Tee niinkuin Svensson, jos yleensä teet jotakin) kuuluu tunnettu katkelma ruotsalaisen trubaduurin U. P. Ologrin laulusta. Lars Svenssonin kätevä pieni taskukirja onkin käytännössä tullut pakolliseksi kaikille verkkoja käyttäville rengastajille. Vastaisuudessa ilmenee, missä määrin Svenssonin esittämät tuntomerkit alalajeista, sukupuolesta, iästä jne. pitävät paikkansa. Populaatiotutkimukset lienevät paras keino tämäntapaisten kysymysten lopulliseksi ratkaisemiseksi.